

Krzysztof Sidorkiewicz

Działalność polsko-litewskiej Rady Międzyrządowej w świetle dokumentów (1997-1998)

Przegląd Wschodnioeuropejski 4, 191-201

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

KRZYSZTOF SIDORKIEWICZ

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

DZIAŁALNOŚĆ POLSKO-LITEWSKIEJ RADY MIĘDZYRZĄDOWEJ W ŚWIETLE DOKUMENTÓW (1997-1998)

Wstęp

Początkowo po 1990 r. relacje polsko-litewskie nie układały się zbyt dobrze. 5 września 1991 r. państwa nawiązały stosunki dyplomatyczne, ale kontakty polityczne były dosyć chłodne. Wiązało się to z ówczesną sytuacją mniejszości polskiej na Litwie. Polska była dopiero siedemnastym państwem, które uznało Litwę na forum międzynarodowym, co nie wpłynęło pozytywnie na wzajemne stosunki¹. W listopadzie tego roku w Wilnie została otwarta ambasada polska². 13 stycznia 1992 r. ministrowie spraw zagranicznych Krzysztof Skubiszewski i Algirdas Saudargas podpisali „Deklarację o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską”³. Po długich negocjacjach 26 kwietnia 1994 r. w Wilnie został podpisany przez prezydentów państw, Lecha Wałęsę i Algirdasa Brazauskasa, „Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy”⁴. Przyjęcie dokumentu okazało się przełomowym wydarzeniem dla dalszego rozwoju współpracy polsko-litewskiej.

¹ J. Kukułka, *Traktaty sąsiedzkie Polski odrodzonej*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1998, s. 99; R. Kuźniar, *Droga do wolności. Polityka zagraniczna III Rzeczypospolitej*, Warszawa 2008, s. 82.

² H. Wisner, *Litwa. Dzieje państwa i narodu*, Warszawa 1999, s. 243.

³ Archiwum Rady Ministrów (dalej ARM), Zespół Kancelarii Prezesa RM (dalej ZKPRM), *Współpraca z zagranicą (notatki informacyjne MSZ) 1992, T V*, sygn. 2431/49/5, *Deklaracja o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską, parafowany tekst dokumentu z 3 stycznia 1992 roku w Wilnie (przez Jacka Czapotowicza i Valdemarasa Kaktusa) jako załącznik do dokumentu Notatka informacyjna nt. wizyty delegacji MSZ RP na Litwie (1–4 stycznia 1992 r) (poufna)*, Warszawa, 9 stycznia 1992 r., s. 1–6 (w dokumencie).

⁴ *Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy*, Dz.U. 1995, nr 15, poz. 71.

W następnych latach państwa Polska i Litwa przyjęły wiele umów o różnym charakterze, a współpraca obejmowała coraz więcej obszarów. W 1997 r. państwa wspólnie określiły się partnerami strategicznymi. Czynnikiem, który łączył oba kraje w polityce zagranicznej, było dążenie do Paktu Północnoatlantyckiego (NATO) i Unii Europejskiej (UE). Latem tego roku utworzono „Zgromadzenie Poselskie Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i Sejmu Republiki Litewskiej”⁵. Z kolei prezydenci państw powołali „Komitet Konsultacyjny Prezydentów Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Litewskiej”⁶.

Wspólnym organem rządowym była także „Rada do spraw Współpracy między Rządami Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Litewskiej”, powstała z inicjatywy premierów rządów 29 sierpnia 1997 r.⁷ W materiale dokonano analizy dokumentów posiedzeń tego organu w pierwszym okresie jego działalności. Główną bazą źródłową były materiały z Archiwum Rady Ministrów. Odwołano się także do protokołów ze spotkań Rady, które zostały udostępnione autorowi przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP. Rada jest przykładem współpracy instytucjonalnej między państwami na szczeblu rządowym.

Zasady działania Rady Międzyrządowej

29 sierpnia 1997 r. premierzy Polski i Litwy, Giediminas Vagnorius i Włodzimierz Cimoszewicz, we wspólnym oświadczeniu wysoko oceniali stan stosunków polsko-litewskich, ale jednocześnie chcieli go podnieść na wyższy poziom. Najważniejszą decyzją polityczną było powołanie „Rady do spraw Współpracy między Rządami Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Litewskiej”, nazywanej później Radą Międzyrządową. Rada była organem konsultacyjno-doradczym, który mógł odnosić się do wzajemnych stosunków międzypaństwowych oraz spraw międzynarodowych, które interesowały oba rządy⁸. Pierwsze spotkanie odbyło się 14–15 września 1997 r. w Wilnie. Przyjęto wówczas dwie uchwały, które odnosiły się do zasad organizacyjnych. Rada działała pod przewodnictwem premierów obu rządów, a w jej skład wchodził przedstawiciele

⁵ E. Teichman, *Od dobrosąsiedzkiej współpracy do partnerstwa strategicznego Polski i Litwy*, „Lithuania” 2001, nr 1, s. 83.

⁶ *Porozumienie o utworzeniu Komitetu Konsultacyjnego Prezydentów Republiki Litewskiej i Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa, dnia 19 czerwca 1997 r.*, „Zbiór Dokumentów” 1997, nr 2 (kwiecień–czerwiec), s. 47–48.

⁷ K. Sidorkiewicz, *Kształtowanie instytucjonalnych stosunków polsko-litewskich w latach 1996–1998: partnerstwo strategiczne*, „Przegląd Wschodnioeuropejski” 2012, nr 3, s. 223–241.

⁸ ARM, ZKPRM, *Współpraca dwustronna i wielostronna. Litwa 1998*, sygn. 174/171, *Wspólna Deklaracja Prezesa Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej i Premiera Republiki Litewskiej o powołaniu Rady do spraw Współpracy między Rządami Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Litewskiej*, bez paginacji (dalej: bp).

grupy polskiej i litewskiej, którzy działali w ramach kompetencji rządowych. W spotkaniach organu mieli uczestniczyć ministrowie spraw zagranicznych, lub wskazani przez nich przedstawiciele, oraz narodowi koordynatorzy. Premierzy wyznaczali także delegacje tematyczne w konkretnych sprawach. Narodowi koordynatorzy analizowali stan wzajemnej współpracy. Rada miała spotykać się co najmniej dwa razy do roku, a jej decyzje były podejmowane jednomyślnie⁹.

W czasie inauguracyjnego posiedzenia 14 września 1997 r. w Wilnie ustalono zasady działalności Rady oraz główne cele do osiągnięcia. Zapowiedziano wspólne spotkania konsultacyjne w sprawach związanych z integracją z UE oraz wymianę informacji i doświadczeń. Ministrowie spraw zagranicznych i obrony mieli przeprowadzać regularne spotkania dotyczące integracji z NATO. W 1998 r. Polska miała przewodniczyć Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE), a Litwa Radzie Państw Morza Bałtyckiego. Państwa przygotowywały propozycje w celu umacniania „zaufania i bezpieczeństwa”. Poruszono także kwestie współpracy wojskowej. W Orzyszu planowano utworzenie polsko-litewskiej jednostki wojskowej. Strona polska zobowiązała się do przekazania jednostce sprzętu wojskowego. Oba państwa uzgodniły wymianę informacji, które dotyczyły modernizacji w wojsku. W sprawach gospodarczych najważniejszą kwestią była analiza realizacji umowy o wolnym handlu oraz sprawdzenie możliwości dotyczących przyspieszenia liberalizacji handlu. Ważne były także regulacje dostosowujące przepisy do norm UE. W sprawach infrastrukturalnych za istotne uznano budowę drogi szybkiego ruchu Via Baltica oraz projekt budowy linii kolejowej, która miała biec od granicy RP do Kowna. Rządy Polski i Litwy miały także wspierać firmy, które brały udział w połączeniu systemów energetycznych obu państw.

Odrębnym punktem były ustalenia dotyczące kultury, nauki, oświaty i mniejszości narodowych. Zapowiadano podpisanie „Umowy w sprawie współpracy w dziedzinie kultury, nauki i oświaty”, „Porozumienia o współpracy pełnomocników ds. dziedzictwa kulturowego”, „Umowy o pisowni imion i nazwisk osób należących do mniejszości polskiej w Republice Litewskiej i litewskiej w Rzeczypospolitej Polskiej”. Państwa miały zapewnić dobre warunki dla rozwoju oświaty mniejszości narodowych, prowadzić współpracę w zakresie wydawania podręczników dla mniejszości narodowych, opracować uzgodnienia dotyczące uznawania świadectw oraz dyplomów szkół wyższych i średnich, przygotowywać wymianę dzieci i młodzieży w czasie wakacji (przyjmujący miał ponosić koszty).

⁹ Ibidem, *Uchwała Rady do spraw Współpracy między Rządami Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Litewskiej Nr 2, Wilno, dnia 14 września 1997 r. w sprawie zatwierdzenia Regulaminu Rady do spraw Współpracy między Rządami Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Litewskiej*, bp.

W sprawach granicznych zaplanowano rozpoczęcie negocjacji w kwestii „Umowy o przyjmowaniu i przekazywaniu osób przez wspólną granicę państwową”, szybkie otwarcie punktu przejścia granicznego Wiżajny–Varteliai, zorganizowanie ciągłej pracy w punkcie kontrolnym Budzisko–Kalwarija, przygotowanie wspólnych odpraw celnych.

Rada przyjęła regulamin oraz decyzję o utworzeniu komisji koordynujących dwustronną współpracę: ds. polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, ds. współpracy gospodarczej (podkomisje ds. realizacji projektów Via Baltica, połączeń kolejowych, połączenia systemów elektroenergetycznych), ds. nauki, kultury i wspólnego dziedzictwa narodowego oraz ds. mniejszości narodowych¹⁰. Zobowiązano także organy państwa do intensyfikacji prac nad „Porozumieniem o współpracy w dziedzinie zwalczania terroryzmu, nielegalnego obrotu narkotykami i zorganizowanej przestępczości”, a także utworzenia wspólnej komisji ds. współpracy w dziedzinie zwalczania przestępczości zorganizowanej¹¹.

Inauguracyjne spotkanie Rady Międzyrządowej określiło zasady działania tego organu, wskazano zakres tematyczny podejmowanych spraw. Nie ograniczało to w żaden sposób poruszania innych problemów, które mogły pojawiać się ad hoc.

Działalność Rady Międzyrządowej w 1998 r.

W związku z uzgodnieniami w 1998 r. doszło do dwóch posiedzeń Rady Międzyrządowej. 27 kwietnia tego roku Rada obradowała w Warszawie. Przy tej okazji strona polska chciała omówić współpracę Rady i Zgromadzenia Poselskiego. Proponowano ograniczenie się do wymiany informacji oraz przekazywania dokumentów¹². Obradom przewodniczył premier RP Jerzy Buzek i premier RL Gediminas Vagnorius¹³.

¹⁰ Ibidem, *Protokół inauguracyjnego posiedzenia Rady do spraw Współpracy między Rządami Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Litewskiej*, bp; Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP, Departament Polityki Europejskiej (materiały luźne).

¹¹ Ibidem, *Uchwała Rady do spraw Współpracy między Rządami Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Litewskiej Nr 2 w sprawie utworzenia komisji koordynujących dwustronną współpracę między Rządami Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Litewskiej, Wilno, dnia 14 września 1997 r.*, bp.

¹² Ibidem, *Propozycje tematów rozmów i zasad organizacji spotkań. Posiedzenie polsko-litewskiej Komisji ds. polityki zagranicznej i bezpieczeństwa II posiedzenie plenarne Rady ds. Współpracy między Rządami RP i RL, Proponowana tematyka obrad II posiedzenia plenarnego Rady ds. Współpracy między Rządami RP i RL, Warszawa, 27 kwietnia 1998 r.*, bp.

¹³ Ibidem, *Skład delegacji polskiej na II posiedzenie plenarne Rady ds. Współpracy między Rządami Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Litewskiej, Warszawa, 27 kwietnia 1998 r.*, bp.

Rada analizowała bieżące sprawy we wzajemnych kontaktach. Duże znaczenie miały ustalenia w sprawie polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. Pierwsze posiedzenie wspólnej polsko-litewskiej Komisji ds. Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa odbyło się 20 lutego 1998 r. w Warszawie. Tam też poczyniono uwagi do ustalenia na posiedzeniu Rady Międzyrządowej¹⁴. Sprawą zasadniczą pozostawała kwestia wspólnych działań odnoszących się do integracji europejskiej, ale także współpraca z instytucjami międzynarodowymi. Przykładem rozwoju polsko-litewskich stosunków wojskowych była propozycja budowy zintegrowanego systemu kontroli powietrznej oraz ewentualny udział litewskich specjalistów wojskowych w operacjach pokojowych z udziałem jednostek polskich¹⁵. Przygotowana była także do podpisu umowa o przyjmowaniu i przekazywaniu osób na wspólnej granicy państwowej. W kontekście Schengen zobowiązano się do zwrócenia szczególnej uwagi na sprawy graniczne i wynikające stąd zobowiązania integracyjne. Polsko-litewskie instytucje planowania przestrzennego miały wspólnie uzgodnić przebieg linii kolejowej Suwałki–Kowno, co obejmowało współpracę transgraniczną.

Odrębnym obszarem były kwestie nauki, kultury i oświaty¹⁶. 17 kwietnia 1998 r. odbyło się w Warszawie pierwsze posiedzenie polsko-litewskiej Komisji ds. Kultury, Oświaty i Wspólnego Dziedzictwa Kulturowego¹⁷. Nie pominięto spraw związanych z problemami mniejszości narodowych. 20 marca 1998 r. doszło w Warszawie do pierwszego posiedzenia Polsko-Litewskiej Komisji ds. Problemów Mniejszości Narodowych. Przygotowano wówczas najważniejsze ustalenia dla Rady Międzyrządowej. Strona polska wyraziła zaniepokojenie, aby zmiany administracyjne na Litwie nie doprowadziły do zmniejszenia kompetencji organów samorządowych (szkolnictwo). Z kolei Litwini apelowali o utworzenie w przyszłości powiatu sejneńskiego z gminami: Puńsk, Sejny, Szypliszki. Władze litewskie miały również nadrobić zaległości w sprawie reprivatyzacji ziemi na Wileńszczyźnie. Wsparcie od władz litewskich miał także otrzymać „Kurier Wileński”, a władze polskie zobowiązały się do wsparcia z budżetu

¹⁴ Ibidem, *Sugestie do rozmów Sekretarza Stanu MSZ Pana Andrzeja w czasie I posiedzenia wspólnej polsko-litewskiej Komisji ds. Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa*, Warszawa, 20 lutego 1998 r., bp.

¹⁵ Ibidem, *Protokół Ustaleń II posiedzenia plenarnego do spraw Współpracy między Rządami Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Litewskiej*, Warszawa, 27 kwietnia 1998 roku, bp, oraz Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP, Departament Spraw Europejskich; B. Wizimirska, *Stosunki z Litwą*, „Rocznik Polskiej Polityki Zagranicznej” 1999, s. 173.

¹⁶ ARM, ZKPRM, *Współpraca dwustronna i wielostronna. Litwa 1998*, sygn. 174/171, *Tezy do wystąpienia na II posiedzeniu plenarnym Rady ds. Współpracy między Rządami Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Litewskiej*, bp.

¹⁷ Ibidem, *Protokół z I posiedzenia Polsko-litewskiej Komisji ds. Kultury, Oświaty i Wspólnego Dziedzictwa Kulturalnego*, Warszawa, 17 kwietnia 1998 r., bp.

centralnego Domu Kultury Litewskiej w Puńsku. Zobowiązano się do jak najszybszego znalezienia miejsca na pomnik dla biskupa Antanasa Baranauskasa (Antoniego Baranowskiego). Ponadto w możliwie krótkim czasie miał być przygotowany do parafowania projekt umowy o pisowni imion i nazwisk osób należących do mniejszości narodowych¹⁸. Poza posiedzeniem Rady Międzyrządowej odbyło się także spotkanie premierów J. Buzka i G. Vagnoriusa. Uwypuklone zostały wówczas problemy bezpieczeństwa państw bałtyckich¹⁹.

Strona litewska była wdzięczna za poparcie Polski na forum Rady Europy litewskiego pomysłu powołania Europejskiego Instytutu Dyspersyjnych Mniejszości Etnicznych. Premier G. Vagnorius zwracał się z prośbą do premiera J. Buzka o dalsze wsparcie tej idei w Komitecie Ministrów Rady Europy²⁰. W polskim MSZ odbyły się konsultacje w tej sprawie. Uznano, że strona polska powinna kierować się wstrzemięźliwością w tej sprawie²¹.

Trzecie zebranie Rady miało miejsce 17 grudnia 1998 r. Rangę posiedzenia podkreślało uczestnictwo premierów obu rządów, J. Buzka i G. Vagnoriusa. W trakcie spotkania miał być przeanalizowany stan uzgodnień z poprzedniego posiedzenia gremium rządowego państw²². Planowano dyskusję na następujące tematy: współpraca polityczna, wojskowa, gospodarcza, współpraca w walce ze zorganizowaną przestępczością, infrastruktura graniczna i współpraca transgraniczna, oświata i wspólne dziedzictwo kulturowe, problemy mniejszości narodowych²³. Podczas inauguracyjnego przemówienia J. Buzek mówił m.in.: „budujemy partnerstwo strategiczne. Świadczy o tym częstotliwość kontaktów oraz funkcjonowanie licznych wspólnych polsko-litewskich struktur współpracy

¹⁸ Ibidem, *Protokół z inauguracyjnego posiedzenia polsko-litewskiej Komisji ds. problemów mniejszości narodowych Rady Międzyrządowej*, bp.

¹⁹ Według polskich przedstawicieli każdy kraj miał prawo do swobodnego wyboru sojuszy: ibidem, *Tezy do rozmowy „w cztery oczy” Pana Premiera J. Buzka z Premierem Republiki Litewskiej G. Vagnoriusem podczas II posiedzenia Rady ds. Współpracy między Rządami RP i RL, Warszawa, 21 kwietnia 1998 r., Tezy do rozmów plenarnych podczas II posiedzenia Rady ds. Współpracy między Rządami RP i RL pod przewodnictwem Premierów RP – J. Buzka i RL – G. Vagnoriusa, Warszawa, 20 kwietnia 1998 r., Oświadczenie dla prasy Prezesa Rady Ministrów i Premiera Republiki Litewskiej po II posiedzeniu plenarnym Rady ds. Współpracy między Rządami RP i RL, Warszawa, 27 kwietnia 1998 r. (projekt)*, bp.

²⁰ ARM, ZKPRM, *Współpraca z zagranicą 1998*, T. X, sygn. 152/8/11, *List do Jerzego Buzka, Prezesa Rady Ministrów (od Giediminas Vagnoriusa, premiera Republiki Litewskiej)*, Wilno, 10 czerwca 1998 r., bp.

²¹ ARM, ZKPRM, *Współpraca dwustronna i wielostronna. Litwa 1998–1999*, sygn. 174/64, *Skrót tez do rozmowy w „cztery oczy” Pana Premiera J. Buzka z Premierem Republiki Litewskiej G. Vagnoriusem podczas III posiedzenia Rady ds. Współpracy między Rządami RP i RL, Wilno, 16–17 grudnia 1998 r.*, bp.

²² Ibidem, *Informacja nt. Rady ds. Współpracy między Rządami Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Litewskiej*, bp.

²³ Ibidem, *Program III posiedzenia Rady ds. Współpracy między Rządami RL i RP*, bp.

na szczęblu parlamentów, rządów i prezydentów, które w istotny sposób kształtują obecne stosunki polsko-litewskie”. Polski premier zapowiadał intensyfikację i pogłębienie współpracy państw²⁴. Obie strony doceniały znaczny postęp we wzajemnych relacjach. W zakresie polityki zagranicznej i bezpieczeństwa kontynuowano współpracę z UE, NATO, OECD (Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju; *Organization for Economic Cooperation and Development*), WTO (Światowa Organizacja Handlu; *World Trade Organization*) i CEFTA (Środkowoeuropejskie Porozumienie o Wolnym Handlu; *Central European Free Trade Agreement*). Państwa miały konsultować się i wymieniać informacje w sprawach związanych z integracją oraz przeprowadzać częste konsultacje międzyresortowe (szczególnie MSW, MON, MSZ, Ministerstwa Gospodarki). Na pierwszą połowę 1999 r. planowano spotkanie poświęcone wymianie doświadczeń integracyjnych z UE²⁵. Polska cały czas popierała dążenia Litwy do wstąpienia do NATO²⁶. Rozwijała się współpraca wojskowa. Polscy i litewscy eksperci mieli odbywać konsultacje w sprawie tworzenia zintegrowanej kontroli przestrzeni powietrznej oraz wymiany informacji radiolokacyjnych. Strony chciały, aby do końca 1999 r. uzgodniono oraz podpisano porozumienie ws. wymiany informacji radiolokacyjnych oraz przygotowano projekt techniczny oraz szkolenie specjalistów litewskich w Polsce w uczelniach o charakterze wojskowym.

W kwestiach gospodarczych dobrze oceniano funkcjonowanie umowy o wolnym handlu. Zakładano, że wprowadzony Protokół Dodatkowy Nr 1 będzie ważnym instrumentem dla rozwoju handlu między krajami²⁷. Wskazano na znaczenie współpracy w sprawach ochrony środowiska głównie na obszarach przygranicznych. Strony miały także zintensyfikować prace związane z połączeniem systemów elektroenergetycznych w regionie Morza Bałtyckiego. Istotne zagadnienia odnosiły się do kwestii współpracy w zwalczaniu terroryzmu czy nielegalnego handlu narkotykami²⁸. Dużą rolę przywiązywano do spraw granicznych. Strony podkreśliły

²⁴ Ibidem, *Wystąpienie Prezesa Rady Ministrów RP, Pana J. Buzka inauguracyjne III posiedzenie plenarne Rady ds. Współpracy między Rządami RP i RL, Wilno, 17 grudnia 1998 r.*, bp.

²⁵ 12 czerwca 1995 r. Litwa zawarła umowę stowarzyszeniową z UE. Nie podano terminu rozpoczęcia negocjacji: ibidem, *Tezy do rozmów „w cztery oczy” Pana Premiera J. Buzka z Premierem Republiki Litewskiej G. Vagnoriusem podczas III posiedzenia Rady ds. Współpracy między Rządami RP i RL, Wilno, 16–17 grudnia 1998 r.*, *Skrót tez do rozmowy w „cztery oczy” Pana Premiera J. Buzka z Premierem Republiki Litewskiej G. Vagnoriusem podczas III posiedzenia Rady ds. Współpracy między Rządami RP i RL, Wilno, 16–17 grudnia 1998 r.*, bp.

²⁶ Ibidem, *Toast Prezesa Rady Ministrów RP Pana Jerzego Buzka podczas uroczystego obiadu wydanego z okazji III sesji Rady ds. Współpracy między Rządami RP i RL przez Premiera RL Pana Giediminas Vagnoriusa, Wilno, 16 grudnia 1998 r.*, bp.

²⁷ Dokument wszedł w życie 1 lipca 1998 r.

²⁸ Powołano Komisję do spraw Współpracy w Zwalczaniu Przystępczości Zorganizowanej.

znaczenie dla rozwoju regionu nad granicą budowy przejścia granicznego Wiżgajny–Varteliai oraz modernizacji przejścia granicznego Budzisko–Kalwaria w celu zwiększenia przepustowości.

Odrębnym problemem były zagadnienia współpracy regionalnej i transgranicznej. W maju 1999 r. w Kownie miało się odbyć seminarium dotyczące promocji inwestycji w regionie. Poruszono sprawę współpracy państw w Radzie Państw Morza Bałtyckiego i różnych organizacjach regionalnych. Liczono na wsparcie UE w realizacji projektów m.in. w sprawach ochrony środowiska. Strony miały także zastanowić się nad źródłem finansowania euroregionów „Niemen” i „Bałtyk”.

W związku z kulturą, nauką i oświatą wymieniono następujące kwestie: przygotowanie do podpisania „Umowy rządowej o wzajemnym uznawaniu świadectw dojrzałości, dyplomów ukończenia studiów wyższych oraz stopni i tytułów naukowych”; parafowanie „Umowy o współpracy Pełnomocników Rządów ds. ochrony dziedzictwa kulturalnego”, ewentualne wprowadzenie nagród „za znaczący wkład na rzecz kultury, nauki, oświaty obu krajów oraz współpracy międzyludzkiej”.

Tradycyjnie poruszono sprawy mniejszości narodowych²⁹. Strony ustaliły, że uwzględnią potrzeby mniejszości narodowych w czasie zmian w swoich systemach oświatowych oraz zapewnią dobre warunki szkołom mniejszości narodowych³⁰. Większą uwagę miano zwrócić na kwestie podręcznikowe. W dalszym ciągu miały być konsultowane sprawy reform terytorialno-administracyjnych z przedstawicielami mniejszości narodowych³¹. W tej sprawie zaplanowano

²⁹ Przewidywane postulaty strony litewskiej w sprawie mniejszości litewskiej w Polsce: budowa pomnika biskupa A. Baranuskasa w Sejnach oraz Domu Kultury w Puńsku; miejsca w parlamencie dla przedstawicieli mniejszości litewskiej i we władzach rejonu w Sejnach; język litewski w gminach Sejny i Puńsk (obok języka polskiego); dwujęzyczne nazwy miejscowości; ustawa o mniejszościach narodowych; większy dostęp do radia i telewizji publicznej; przedszkole w Sejnach dla dzieci litewskich: ARM, ZKPRM, *Współpraca dwustronna i wielostronna. Litwa 1998–1999*, sygn. 174/64, *Postulaty mniejszości litewskiej, które mogą być podniesione przez stronę litewską*, bp.

³⁰ Problemy mniejszości polskiej na Litwie: oświata polska; podręczniki w języku polskim; projekt zmian w egzaminach maturalnych; reforma administracyjna; reprivatyzacja ziemi; pisownia imion i nazwisk; język mniejszości w życiu publicznym. 16 grudnia 1998 r. premier J. Buzek spotkał się w Niemenczynie z przedstawicielami społeczności polskiej na Litwie: ARM, ZKPRM, *Współpraca dwustronna i wielostronna. Litwa 1998–1999*, sygn. 174/64, *Tezy do rozmów nt. problemów mniejszości polskiej na Litwie w trakcie III obrad polsko-litewskiej Rady ds. Współpracy Międzyrządowej, Warszawa, 3 grudnia 1998 r.; Wystąpienie Prezesa Rady Ministrów RP Pana Jerzego Buzka na spotkaniu z Polakami w Niemenczynie na Litwie, 16 grudnia 1998 r.*, bp.

³¹ Władze polskie obawiały się, że w wyniku zmian administracyjnych na Litwie Polacy z podwileńskich miejscowości staliby się mniejszością. Wskazywano na możliwe procesy asymilacyjne, a także zmniejszenia wpływu na pracę samorządu oraz problemy polskiego szkolnictwa na Wileńszczyźnie. Uważano, że propozycje litewskie były sprzeczne ze zobowiązaniami międzynarodowymi strony litewskiej, szczególnie z traktatem z 26 kwietnia 1994 r. oraz konwencją ramową

uwzględnienie zapisu traktatu z 1994 r. oraz konwencji międzynarodowe. Po raz kolejny zapewniono o dążeniu do podpisania umowy o pisowni imion i nazwisk. Zwrócono także uwagę na konieczność zwiększenia tempa zwrotu ziemi na Wileńszczyźnie. W najbliższym okresie miał powstać pomnik Antoniego Baranowskiego (Antanasa Baranauskasa)³². W trakcie wizyty premiera J. Buzka na Litwie doszło także do spotkania z prezydentem V. Adamkusem, w czasie którego poruszono najważniejsze kwestie w relacjach polsko-litewskich³³.

Na zakończenie spotkania w Wilnie premierzy państw wydali wspólną deklarację, w której podkreślono partnerstwo strategiczne Polski i Litwy i dążenie do członkostwa w UE i NATO. Państwa deklarowały ścisłą współpracę w dziedzinie wojskowej i obronności³⁴. Już we wcześniejszym okresie próbowano konsultować sprawy związane z integracją europejską. W tym czasie Polska rozpoczęła negocjacje z UE i mogła podzielić się z Litwą swoimi doświadczeniami³⁵.

Podsumowanie

Powstanie Rady Międzyrządowej miało miejsce w okresie rozkwitu stosunków polsko-litewskich. Organ miał silne umocowanie polityczno-decyzyjne. Co prawda, określono, że Rada pełniła funkcje konsultacyjno-doradcze, ale bezpośrednio uczestnictwo premierów rządów oraz ministrów resortowych państw powodowało, że był to najważniejszy organ decyzyjny. W okresie 1997–1998 interesy polityczne państw były jasno sprecyzowane. Polska w marcu 1998 r. rozpoczęła negocjacje z UE w sprawie członkostwa, o co także zabiegała Litwa. W późniejszym okresie, po dołączeniu Litwy do grupy państw negocjujących,

o ochronie mniejszości narodowych, która weszła w życie 1 lutego 1998 r.: ARM, ZKPRM, *Współpraca dwustronna i wielostronna. Litwa 1998–1999*, sygn. 174/64, *Notatka nt. przewidywanego wpływu reformy administracyjnej na Litwie na zmiany narodowościowe na Wileńszczyźnie*, Warszawa, 19 listopada 1998 r., bp.

³² Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP, Departament Polityki Europejskiej (materiały luźne), *Protokół Uzgodnień III posiedzenia plenarnego Rady do spraw Współpracy między Rządami Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Litewskiej*, Wilno, 17 grudnia 1998 roku, bp.

³³ ARM, ZKPRM, *Współpraca dwustronna i wielostronna. Litwa 1998–1999*, sygn. 174/64, *Tezy do rozmowy Pana Premiera J. Buzka z Prezydentem Republiki Litewskiej V. Adamkusem podczas III posiedzenia Rady ds. Współpracy między Rządami RP i RL*, Wilno, 16–17 grudnia 1998 r.; *Tezy do rozmowy „w cztery oczy” Pana Premiera J. Buzka z Prezydentem Republiki Litewskiej V. Adamkusem podczas III posiedzenia Rady ds. Współpracy między Rządami RP i RL*, Wilno, 16–17 grudnia 1998 r., bp.

³⁴ *Ibidem*, *Wspólna Deklaracja Prezesa Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej i Premiera Republiki Litewskiej*, Wilno, 17 grudnia 1998 r., bp.

³⁵ *Ibidem*, *List z Komitetu Integracji Europejskiej do Pana Andrzeja Ananicza Sekretarza Stanu w Ministerstwie Spraw Zagranicznych Narodowego Koordynatora ds. Polsko-litewskiej Współpracy Międzyrządowej*, Warszawa, 8 grudnia 1998 r., bp.

wiele spraw było konsultowanych, formułowano wspólne stanowiska negocjacyjne. Spoiwem było także dążenie do Paktu Północnoatlantyckiego. W wypadku Polski uczestnictwo w NATO stało się faktem w 1999 r. Polska była wówczas rzecznikiem interesów litewskich w tej organizacji, „ambasadorem”, który podkreślał konieczność „otwartych drzwi”. Po kilku latach starań, w 2004 r., państwa razem uczestniczyły w strukturach UE i NATO. Autorzy raportu Centrum Europy Środkowo-Wschodniej (na Litwie) zwrócili uwagę, że w pewnym momencie zabrakło spraw fundamentalnych we wspólnych celach Polski i Litwy, co miało wpływ na pogorszenie się wzajemnych stosunków w późniejszym okresie³⁶.

Rada omawiała bardzo różne sprawy, począwszy od polityki zagranicznej po kwestie gospodarcze, infrastrukturalne, transgraniczne, czy też kultury, nauki i oświaty. W tym czasie wzmocniono współpracę wojskową, a realnym tego dowodem było powołanie polsko-litewskiego batalionu wojskowego LITPOL-BAT, co było także przedmiotem rozważań Rady. Analizowano różne umowy między państwami, określano ich terminy przygotowania i wprowadzenia. Dużą wagę przywiązywano do rozstrzygnięcia problemów granicznych. Rozumiano, że kłopoty wynikające z przekraczania granicy państw źle wpływały na wzajemne postrzeganie społeczeństw, ale było to także niekorzystne dla rozwoju gospodarki. Z tych powodów intensywnie przygotowywano różne projekty. Wiązało się to z późniejszymi inwestycjami podejmowanymi przez oba państwa w obszarze granicznym, ale także z rozwojem współpracy w innych dziedzinach, chociażby w sprawach zapewnienia bezpieczeństwa na obszarach przygranicznych (np. walka z przestępczością zorganizowaną). Podczas posiedzeń Rady omawiano sprawy mniejszości litewskiej w Polsce i polskiej na Litwie. Nie pomijano kwestii trudnych, ale z dzisiejszej perspektywy widać, że pomimo woli politycznej, w kontekście partnerstwa strategicznego, wielu spraw nie udało się rozwiązać, szczególnie z punktu widzenia społeczności polskiej na Litwie. Niewątpliwie miało to wpływ na obecne pogorszenie stosunków polsko-litewskich.

Rada Międzyrządowa pełniła ważną rolę w pierwszym okresie swojej działalności. Wypracowane rozwiązania i przygotowane dokumenty były rekomendacją do dalszych działań podległych organów w obu państwach. Największą wartością okazała się decyzyjność organu. Nie można zapominać o współpracy prezydentów Polski i Litwy oraz parlamentów państw, ale to na szczeblu rządowym zapadały kluczowe decyzje.

³⁶ Raport Centrum Europy Środkowo-Wschodniej: *Relacje Litwy i Polski: Zablokowany porządek obrad dwustronnych relacji, czy puste partnerstwo strategiczne?, Raport EESC. Relacje Polski i Litwy...* cz. I, <http://www.wilnoteka.lt/pl/artukul/raport-eesc-relacje-litwy-i-polski-cz-i>; cz. II: <http://www.wilnoteka.lt/pl/artukul/raport-eesc-relacje-litwy-i-polski-cz-ii>; cz. III: <http://www.wilnoteka.lt/pl/artukul/raport-eesc-relacje-litwy-i-polski-cz-iii> [dostęp: 25.04.2012 r.].

The Activity of the Polish-Lithuanian Intergovernmental Council in the Light of Documents (1997-1998)

Poland and Lithuania have been strategic partners since 1997, when they were connected by common aims in their foreign policies: joining the NATO and the European Union. In 1997 institutional bodies came into being at different government levels. The Parliament members appointed the “Parliamentary assembly of the Sejm of the Republic of Poland and the Seimas of the Republic of Lithuania”, and the Presidents of both states set up “the Consultative Committee of the Presidents of Poland and Lithuania”. The article discusses the activities of the “Council of the Cooperation between the Governments of Poland and Lithuania”, called the “Intergovernmental Council”. The author refers to the documents of the first period of the Council activity (1997–1998). The source material constitutes certain documents of the Council of the Ministers Archive and meetings reports of the Intergovernmental Council from the Ministry of Foreign Affairs.